

LOPEND VUUR

jaargang 18 ■ nummer 2 ■ augustus 2012 ■ prijs € 2,50

IN DIT NUMMER O.A.

- Hertog Limburgpad
- Wandeling rond Dordrecht
- Wandeling op toekomstig Radboudpad

TEVOET IN ACTIE

- Oude spoorbaan pad behouden bij Wilnis
- TeVoet heeft wandelpaden Utrecht geïnventariseerd
- Kerkepad Aartswoud blijft niet behouden

Van de redactie

In dit nummer weer vele bijdrages over wandelen en wandelbelangen in Nederland. Besprekingen over wandelroutes in Nederland en grensverleggend over het Hertog Limburg pad dat door 3 landen loopt.

Helaas mag het pad bij Aartswoud van de rechter worden onttrokken aan de openbaarheid. Positief is dat de dreigende fietspadisering van de oude spoorbaan bij Wilnis is afgewend. Ook positief is dat ons bestuur versterkt is met drie nieuwe bestuursleden. Dirk van Kekem heeft zich na vele jaren teruggetrokken als secretaris, maar blijft o.a. zorg dragen voor de postbus in Utrecht, zodat dit postbus adres niet verandert. De nieuwe bestuursleden stellen zich de komende Lopend Vuren voor aan de leden. Katharina Loderer bijt de spits in dit nummer af.

Niet alle bijdrages konden in dit nummer worden geplaatst, voor een eindredacteur een ideale situatie..., de niet geplaatste artikelen komen in december aan de beurt.

Bijdrages voor het volgende nummer zijn als altijd weer welkom op redactielopendvuur@tevoet.nl. Ook tips voor artikelen blijven welkom!

De redactie wenst je veel lees- en wandelplezier!

Email adres gewijzigd voor nieuwsbrief TeVoet Zuid Holland?

Als je email adres wijzigt en je wilt de nieuwsbrieven van TeVoet Zuid Holland blijven ontvangen, geef dan het nieuwe adres door aan rien.vanden.berg@online.nl.

Op dit moment is er nog een emailadres niet meer geldig bij de laatste verzending, zijnde agnesws27b@kpnmail.nl. Graag opgave van het nieuwe email adres. ■

I N H O U D

Bestuurslid Katharina Loderer stelt zich voor	3
De case kerkepad Aartswoud	4
Nieuwe NS wandelingen	5
Land achter de duinen	6
Wandelrouteplan Utrecht	8
Spoorbaanpad bij Wilnis behouden	9
Wandelcafé Arnhem 15 jaar	11
Brabantse Wal pad geopend	12
Merwede route	13
Radboud pad, deel Oude Pekela – Bourtange	16
Ecoduct Wolfhezerheide	19
Hertog Limburg pad	20
Wandeling rond de Veluwe	22
Eruit gelicht	24

Lopend Vuur is het ledenblad van TeVoet, vereniging van wandelaars. Het verschijnt drie keer per jaar.

TeVoet, vereniging van wandelaars

- voor meer en betere onverharde wandelmogelijkheden
- voor behoud en herstel cultuurhistorische paden
Ons motto, 'onverhard van dorp tot dorp'.

Meer informatie op www.tevoet.nl. TeVoet is aangesloten bij de Stichting Wandelnet.

Het lidmaatschap van TeVoet bedraagt € 15,00 per jaar. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór 1 november schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie

Redactie Lopend Vuur

Redactieadres: Koningin Emmastraat 51, 4205 BL Gorinchem, tel. 0183 622300, redactielopendvuur@tevoet.nl

Ledenadministratie

Voor verhuizingen, aanmelden nieuwe leden:
Ledenadministratie TeVoet, Postbus 1376, 3500 BJ Utrecht, ledenadministratie@tevoet.nl (Hans Dannis, tel. 0522-260205)
Bankrekening: 372685 van TeVoet, KvK nummer 40517799

Secretariaat

Secretariaat TeVoet, Postbus 1376, 3500 BJ Utrecht, info@tevoet.nl

Contactpersonen in de regio

TeVoet werkt met contactpersonen in de regio:

- **Groningen:** Paul Wesselius, Regentessestraat 73, 9717 MG Groningen, tel. 050-3120917, [groningen@tevoet.nl](mailto: groningen@tevoet.nl)
- **Drenthe:** Paul Wesselius, Regentessestraat 73, 9717 MG Groningen, tel. 050-3120917, drenthe@tevoet.nl
- **Friesland:** Ben Rutten, Greate Buorre 15, 9024 EJ Weidum, tel. 058-2519299, friesland@tevoet.nl
- **Flevoland:** Jan Frederik Lubbers, Siriusstraat 3, 8303 ZZ Emmeloord, tel. 0527-697706, flevoland@tevoet.nl
- **Utrecht:** Ineke Thierauf, Vlasstraat 14, 3572 TT Utrecht, tel. 030-2730658, [utrecht@tevoet.nl](mailto: utrecht@tevoet.nl)
- **Noord-Holland:** Fred Triep, Zonhovenstraat 29, 1066 MA Amsterdam, tel. 020-6155502, noord-holland@tevoet.nl
- **Gelderland:** Nico Vlasveld, Everwijnlaan 11, 6816 RC Arnhem, tel. 026-4457852, mobiel 06-12534316, gelderland@tevoet.nl
- **Zuid-Holland:** Eeffien Huizing, Bernhardlaan 10, 2851 XD Haastrecht, tel. 0182501483, zuid-holland@tevoet.nl
- **Zeeland:** zeeland@tevoet.nl
- **Limburg:** [limburg@tevoet.nl](mailto: limburg@tevoet.nl)
- **Noord-Brabant:** Harry Benschop, Loveren 33, 5111 TA Baarle-Nassau tel. 013-5902960 of 06-12498305, noord-brabant@tevoet.nl

Bestuur TeVoet

Katharina Loderer (Volkerakstraat 9 II, 1078 XM Amsterdam, 020 4712930, loderer@planet.nl)
Teus van Harten (Reggewijk 34, 3831 MJ Leusden, 033-4946834, vanharten@nd.nl)
Bert de Boer (Goteborg 32, 3124 TK Schiedam, 010-4718185, atjdeboer@alice.nl)
Hans Dannis, penningmeester, ledenadministratie@tevoet, (Ruskenstuk 11, 7943 JL Meppel, tel. 0522-260205)
Harry Benschop (Loveren 33, 5111 TA Baarle-Nassau, tel. 013-5902960)

Aan deze Lopend Vuur werkten mee:

Jan Altena, Bert van den Berg, Rien van den Berg, Bert de Boer, Annie Jaspers, Katharina Loderer, Frans Meijdam, Michiel van Mourik Broekman, Corrie en Hein Schouwenaars, Marijke van Steenis, Ineke Thierauf, Paul Wesselius, Ab Wijnberg.

Vormgeving en opmaak: Sanders & Van Dam Reclame, Utrecht

Volgend nummer verschijnt in december 2012.
Inleveren kopij vóór **1 november 2012**.

Foto's omslag:

- 1 Wandelpad over oude spoorlijn gered
- 2 Utrechtse wandelpaden geïnventariseerd
- 3 Brabantse Wal pad geopend

Katharina Loderer

(1942, Bern CH)

nieuw bestuurslid
van TeVoet
stelt zich voor

Van huis uit ben ik een wandelaar: lopend naar school en weer terug, lopend naar oma aan de andere kant van de stad, lopend naar de kerk. Zondagse familiewandelingen, gecombineerd met spelen aan riviertjes en op burchtruïnes.

Met twintig grootse plannen: met twee vrienden lopen van Bern naar Utrecht. Dit is niet helemaal gelukt, we deden er te lang over (Strassburg was veel te mooi om daar niet een paar dagen te blijven hangen). Ben altijd blijven lopen, in Nederland en op vakanties in buitenland: Offa's dijk, Ierland, Kreta, Hardanger Vidde o.a. Sinds mijn pensionering volop de tijd voor dagtochten in Nederland (nu bezig aan Noaberpad, daarvoor het Grote Rivierenpad) en trektochten elders, vooral Engeland. Het mooist, tot nu toe, het Pembrokeshire Coastpath.

Wat wandel ik

Wandelend wil ik het land zien, ook de minder schilderachtige delen, ik wil de stilte ervaren van weide- en bosgebieden, de zon en de wind voelen, van die dingen... Ik heb gelopen langs de hele rand van Nederland, de kustroutes, Pieterpad, Grenslandpad, Deltapad aan elkaar geknoopt. Heel indrukwekkend: het Deltapad van Sluis naar Hoek van Holland. Daar komen natuur en techniek samen. Het mooiste? Misschien wel het Noord-Hollands Kustpad. Het meest verrassend? De Afsluitdijk. Ik had gedacht, dat het een

oefening in afzien zou zijn, maar het bleek heel afwisselend en op de dijk prima te belopen op een paadje voor dijkonderhoud. Ook heel mooi: van Nieuwe Schans naar ter Apel in de vroege lente.

Lid van TeVoet

Ik weet niet meer, wanneer en hoe ik lid van Te Voet ben geworden, waarschijnlijk zodra ik ervan hoorde. Georganiseerde belangenbehartiging heb ik altijd belangrijk gevonden; nogal logisch, ik heb dertig jaar in de vakbeweging gewerkt. Als bestuurslid van Te Voet wil ik graag het contact tussen bestuur en leden helpen verbeteren en ik ben zeer geïnteresseerd in de ontwikkelingen bij Wandelnet. Zij zetten nu sterk in op belangenbehartiging

voor wandelaars. Welke mogelijkheden tot samenwerking, taakverdeling, over en weer ondersteuning zijn er? Wij hebben de vrijwilligers en daarmee veel kennis van plaatselijke situaties. Wandelnet heeft een bureau met professionals, en wil zich richten op beïnvloeding van o.a. overheden aan de 'voorkant' van het proces. Voor Wandelnet en voor Te Voet geldt: de wandelinfrastructuur in Nederland moet worden verbeterd.

Bestaat Te Voet nog over tien jaar?

Als we erin slagen voldoende nieuwe en actieve leden te werven, zou dat best kunnen lukken. ■

Vereniging TeVoet vraagt een nieuw lid voor de kascommissie.

Het nieuwe lid controleert eenmaal per jaar de financiële administratie van de penningmeester, samen met een al actief lid van de kascommissie. Aan de hand van de bevindingen van de kascommissie wordt het bestuur gedechargeerd voor de afgelopen bestuursperiode. Enige financiële ervaring is een pre. De penningmeester woont in Meppel, zodat het handig is als de kandidaat in de (wijde) omgeving van Meppel woont of hier (on-)regelmatig toch al komt.

Wie wil onze vereniging eenmaal per jaar enige uren hiermee helpen, voor het eerst in het voorjaar van 2013?

Inlichtingen en aanmelding bij Paul Wesselius, lid van de kascommissie, groningen@tevoet.nl of bij de penningmeester Hans Dannis, ledenadministratie@tevoet.nl . ■

Het verloren Kerkepad Aartswoud

Alleen de koe mag op het kerkepad lopen

Een 'boze' boer sluit met kettingen een langs zijn grond lopend kerkepad af en vervolgens wordt hij door de rechter in het gelijk gesteld. Op het eerste gezicht lijkt dit onbegrijpelijk. Daarom wordt hieronder een verklaring gegeven van de rechterlijke uitspraak.

Korte weergave van de feiten

Het pad dat eigendom is van de gemeente loopt langs een sloot en is niet afgescheiden van het naastgelegen land van een agrariër. Deze gebruikt het land waarover het pad loopt 'om niet'.

Zoals uit de vaststelling van de feiten door de rechtbank blijkt, is het pad in het verleden in onbruik geraakt en in 1959 gesloten, waardoor het niet meer voor ieder toegankelijk was. Het is als openbaar pad opgenomen in de wegenlegger in 1968, maar sinds eind 1989 niet meer openbaar omdat het toen 30 jaar lang niet voor een ieder toegankelijk was. In 1996 heeft B&W de gronden waarop het pad ligt aangekocht. Door opneming in het in 2000 vastgestelde ruilverkavelingplan is het pad weer openbaar geworden. Sinds 2003 beijvert TeVoet zich het pad weer geopend te krijgen onder andere in overleg met B&W van de gemeente Opmeer. B&W staan achter dit initiatief, maar de agrariër die het pad in feite bij zijn land heeft getrokken, ligt dwars. Hij wil niet dat het pad voor wandelaars open gesteld wordt onder meer vanwege het vertrappen van het grasland, omdat het een vogelbroedgebied is, vanwege risico's voor vee (met name neospora) en mensen. B&W van Opmeer probeert met oplossingen te komen zoals een sloot tussen het pad en het land, een hek, het pad in broedseizoen sluiten en verbieden voor honden.

Heropening en weer afgesloten

Het overleg met B&W loopt vast. B&W besluit het pad te outillieren en te her-

openen. Een bruggetje en poortje worden aangebracht en gedragsborden: 'verboden voor honden, paarden en fietsen' en 'geen toegang in vogelbroedseizoen'. De agrariër maakt bezwaar, maar dit wordt door B&W niet ontvankelijk verklaard. Vervolgens verzoekt de agrariër aan de gemeente Opmeer het pad aan de openbaarheid te onttrekken. TeVoet maakt gebruik van het recht op inspraak. Een meerderheid van de gemeenteraad is echter voor de onttrekking van het pad aan de openbaarheid.

Inmiddels blijkt eind 2009 dat iemand (-) de nieuwe poortjes van het pad met kettingen heeft afgesloten. Bij besluit van maart 2011 onttrekt de gemeente Opmeer het pad aan de openbaarheid, waartegen TeVoet beroep instelt. Te Voet gaat daarbij voor twee ankers liggen:

1. Het pad heeft feitelijk een functie voor het openbaar verkeer waardoor het alleen aan de openbaarheid kan worden onttrokken indien sprake is van zwaarwegende particuliere belangen (die zijn er volgens TeVoet niet).
2. De gemeente heeft geen rekening gehouden met (algemene) belangen om het pad openbaar te houden, zoals doorbreking van het wandelroutenetwerk, grote cultuurhistorische waarde en de intentie van B&W om het pad openbaar te houden.

Rechterlijke uitspraak

Op 3 mei 2012 heeft de bestuursrechter het beroep van TeVoet ongegrond verklaard. De rechter komt op grond van de

feiten tot de conclusie dat het pad feitelijk geen functie vervult voor het openbaar verkeer. De rechter stelt vast, nu het pad geen functie vervult voor het openbaar verkeer, dat de gemeente een ruime (discretionaire) bevoegdheid heeft in de waardering van belangen om het pad aan de openbaarheid te onttrekken. Daarbij heeft de gemeente een groter gewicht kunnen toekennen aan het (bedrijfseconomische) belang van de agrariër, dan aan de belangen die TeVoet naar voren heeft gebracht. De rechter acht het van doorslaggevend belang dat het pad sinds 1959 geen functie meer heeft vervuld.

Hoe verder

Helaas valt weinig af te dingen op de feitelijke vaststelling van de rechter dat het pad sinds 1959 geen functie heeft voor het openbaar verkeer. Daardoor kon de gemeente een belangenafweging maken die - volgens vaste jurisprudentie - zeer terughoudend wordt getoetst door de rechter. Conform het advies van de advocaat van TeVoet is afgezien van hoger beroep, omdat de kans van slagen daarvan zeer gering is.

Wat dan wel? In de eerstkomende vergadering van het bestuur van TeVoet zal aandacht voor deze uitspraak worden gevraagd, om te bezien wat in voorkomende gevallen de mogelijkheden zijn. Hoe kan voorkomen worden dat paden geacht worden geen functie meer te hebben voor het openbaar verkeer? Eerder dit jaar was er een teleurstellende rechterlijke uitspraak waarin het ook om de openbaarheid van het pad ging (Zwarteweg Heerhugowaard, LJN BV5113, Raad van State, 201104114/1/A3). Mede gelet hierop is het goed te bezien of er meer paden zijn waar dit probleem kan gaan spelen. ■

Bert de Boer (lid bestuur TeVoet)

Nieuwe NS-wandeltochten 2012

Ook dit jaar weer is er rond 1 april een viertal NS-wandelingen vervangen. Wandelnet ontwikkelde in samenwerking met de NS drie nieuwe eendaagse en een tweedaagse wandeltocht, waarbij zoveel mogelijk gebruikgemaakt werd van LAW-routes.

Stadswandelingen

Het eerste wat opvalt, is dat er onder de drie nieuwe eendaagse routes twee stadswandelingen zijn: Amsterdam (gekoppeld aan het nieuwe Westerborkpad) en Rotterdam. Voor de lezers van Lopend Vuur misschien minder interessant; daarom zullen wij die hier verder niet bespreken. De nieuwe tweedaagse route Mariëberg – Dalfsen maakt gebruik van het Wandelnetwerk Vechtdal, waaraan in Lopend Vuur 2012, nr. 1 uitgebreid aandacht is besteed door Jan Frederik Lubbers.

Oud en nieuw

Blijft over de 'nieuwe' route Mariëwaerd-Linge. Nieuw tussen aanhalingstekens, want onder in de doos vond ik nog de oude route Wandelen met NS nr. 4, Linge. Nog gedrukt in groen op wit, ongedateerd maar waarschijnlijk stammend uit de jaren 80 van de vorige eeuw,

11 km lang van Leerdam naar Beesd. De nieuwe Lingeroute is in totaal 22 km lang, loopt in de tegenovergestelde richting van Geldermalsen naar Leerdam maar is ook te lopen in twee gedeelten: Geldermalsen – Beesd (8,5 km) en Beesd – Leerdam (16,5 km). De route maakt grotendeels gebruik van het Grote Rivierenpad (zie ook het artikelje van Rien van den Berg in Lopend Vuur 2011, nr. 3).

Landgoed Mariëwaerd en Fort Asperen

TeVot verkende op een frisse voorjaarsdag het laatste traject. Na de koffie met de beroemde notentaart-van-de-barones op landgoed Mariëwaerd en een bezoekje aan de landgoedwinkel, lopen we al snel op de Lingedijk, die steeds waar mogelijk wordt gevolgd. Dat betekent dus grotendeels verharde weg, die ook nog eens gedeeld moet worden met (gemotori-

seerd) verkeer. Dit is meteen een minpuntje van deze, overigens mooie route. De route voert verder langs Fort Asperen, nu nog gesloten wegens restauratie. Bij het verschijnen van dit nummer zal het gerestaureerde KunstFort Asperen evenals de vernieuwde Taveerne als het goed is weer toegankelijk zijn. We eindigen in de glasstad Leerdam, waar onder andere het Nationaal Glasmuseum is gevestigd, voor wie aan zijn wandeling ook een cultureel tintje wil geven!

Routebeschrijving

Zoals al eerder aangekondigd verschijnen er dit jaar voor het eerst geen gedrukte routeboekjes meer, de oude boekjes worden uitverkocht zolang de voorraad strekt. De routebeschrijvingen en kaartjes zijn te downloaden via www.eropuit.nl of www.wandelnet.nl, de stadswandeling door Rotterdam ook als gps-track. De wandelroutes die dit jaar komen te vervallen zijn Betuwe, Fort Vuren, Hollandsche Biesbosch en de tweedaagse Hunzedal, maar ook deze zijn voorlopig nog wel te downloaden. ■

Marijke van Steenis

Langs de Linge

Wandelpadennetwerk 'Land achter de duinen'

officieel
geopend

Bruggetje (foto gemeente Bergen NH)

'De paden op, de lanen in! Onder deze titel werd de officiële opening aangekondigd van het wandelpadennetwerk 'Land achter de duinen' die op 15 juni jl. plaatsvond in Heiloo (NH). Wethouders van de gemeenten Alkmaar, Bergen en Heiloo verrichtten samen de openingshandeling. TeVoet was aanwezig, verkende een route en sprak met een van de initiatiefnemers.

Vlaggen

Op deze regenachtige vrijdagochtend verzamelde een klein gezelschap van betrokkenen en genodigden zich bij het informatiepaneel nr. 1 'Nijenburg' in Heiloo. Het paneel is dan nog bedekt met de vlaggen van de drie gemeenten. Na een inleiding van wethouder Jacob Ouderkerken van Heiloo, worden de vlaggen door hem en zijn collega's Jan Nagengast (Alkmaar) en Cees Roem (Bergen) weggetrokken en is de opening een feit. Na koffie met iets lekkers verdwijnen de aanwezigen snel weer in de regen. Niemand voelt blijkbaar de behoefte om een rondje te lopen ...

Groen

Veel eerder al, op 17 oktober 2011 ont-hulde dezelfde wethouder Roem in Bergen het eerste informatiepaneel bij het VV in het centrum van die gemeente. En het is daar dat ik op een koude februarimid-dag sta om de groene route (5,5 km) te gaan lopen. Maar zelfs voor iemand die, zoals ondergetekende, in dit dorp is

opgegroeid, is het lastig om het begin te pakken te krijgen. Het informatiepaneel geeft een keurig overzicht van de verschillend gekleurde routes, met aanvullende informatie, die ik ook al via internet had gevonden. Het eerstvolgende paaltje echter biedt een veelheid van pijlen in allerlei kleuren, die alle kanten op wijzen. Maar eenmaal op het juiste spoor, word ik al snel via het verstilde Merelhof het Berger Bos in geleid, weg van het drukke centrum met zijn winkeland publiek.

Geschiedenis en toekomst

Het wandelpadennetwerk zoals het er nu ligt, kent al een lange (voor)geschiedenis. Linda de Groot, beleidsmedewerkster bij de gemeente Bergen, vertelt dat de eerste plannen al dateren uit 2006. Onder andere door wisselingen van de wacht ontstond er vertraging. Maar toen zij in dienst trad bij de gemeente is het plan weer voortva-rend opgepakt. Augustus 2011 verschenen de eerste paaltjes met gekleurde pijlen in het dorp en de eerste aankondigin-

gen in de pers. Na de onthulling van het eerste informatiepaneel in Bergen kon die gemeente op 14 februari 2012 met trots weer een persbericht naar buiten brengen: het netwerk was voltooid en bewandelbaar. Het verbindt de drie gemeenten Alkmaar, Bergen en Heiloo en bestaat uit 230 km wandelpaden, waarvan zo'n 170 op het grondgebied van de gemeente Bergen. In totaal zijn er 23 startpunten, voorzien van informatiepanelen. Deze geven informatie over de routes zelf en over de omgeving. Wandelaars kunnen uit verschillende routes kiezen, of een combinatie maken. Ik vraag aan De Groot of er al reacties zijn ontvangen. Die zijn er en bestaan meestal uit complimenten. De komende jaren wordt het wandelnetwerk uitgerold in de hele provincie Noord-Holland, te beginnen bij West-Friesland en Noord-Kennemerland. Ik vraag: wat viel mee, wat viel tegen? De Groot: "Pluspunt is de samenwerking met de uitvoerende organisaties, die heel plezierig is verlopen. Jammer is dat tussen de eerste plannen uit 2006, de eerste gemaakte afspraken in 2008 en de realisatie in 2011/2012 door omstandigheden zoveel tijd heeft gezeten. Daardoor hadden sommige partijen inmiddels al eigen initiatieven ontplooid. Ook was het soms nodig onderdelen van routes aan te passen door veranderingen in het landschap of inmiddels geplaatste hekken."

Een nieuw stukje boerenlandpad

Feiten en cijfers

Het wandelpadennetwerk is een initiatief van de gemeenten Alkmaar, Bergen en Heiloo en is tot stand gekomen in samenwerking met Staatsbosbeheer, Waterleidingbedrijf PWN, Natuurmonumenten en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK), mede dankzij subsidies van het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO), Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP 2) en ILG (Investeringsbudget Landelijk Gebied). De samenwerkende bureaus Lopende Zaken en Routewerk hebben de routes uitgezet en Lizard Point heeft de realisatie van het netwerk op zich genomen. Voor de routes is vooral gebruikgemaakt van bestaande paden. De Groot vertelt dat er bij elkaar zo'n vijf km aan (nieuw) boerenlandpad is gecreëerd. De betreffende agrariërs zijn daarvoor gecompenseerd via de Boerenlandpadenregeling. Soms was het daarbij nodig nieuwe faciliteiten te realiseren zoals bruggetjes en overstapjes. Een enkele keer kwam het voor dat agrariërs niet mee wilden werken, maar dit heeft gelukkig niet geleid tot 'rare kronkels' in de routes: er zijn steeds goede alternatieven gevonden.

Bewegwijzering

Bij de bewegwijzering is gebruik gemaakt van het zogenoemde keuzepuntensysteem. Via de website of een van de informatie-

panelen kiest de wandelaar een route. Alle routes zijn gemarkeerd met een verschillende kleur. Het is mogelijk om onderweg van de ene op de andere route over te stappen. Waarom is voor dit systeem gekozen? De Groot: "Dit systeem heeft zijn waarde bewezen in Twente. Het feit dat je gemakkelijk van de ene op de andere route kunt overstappen speelde daarin mee. Ook kan de route naar believen korter of langer worden gemaakt".

TeVoet ziet ook minpunten. Het is nodig van te voren een route uit te stippelen, als je tenminste rekening wilt houden met het aantal af te leggen kilometers. Binnenkort komt er gelukkig ook een papieren routekaart beschikbaar. Mijns inziens onmisbaar als je thuis al een wandeling wilt uitstippelen en daarbij ook rekening wilt houden met het aantal kilometers. En – anders dan een informatiepaneel – kun je de kaart bij je steken en tijdens de wandeling nog eens raadplegen. Een ander nadeel is dat vanaf de verschillende startpunten dezelfde kleurmarkeringen worden gehanteerd wat, waar de routes elkaar aan de buitenranden raken, voor verwarring kan zorgen. Ten slotte vallen, zoals bijvoorbeeld in het Berger Bos, verschillende markeringen samen. Op een deel van het traject strijden zowel de groene pijlen van het wandelpadennetwerk, de oranje paaltjeswandeling van het PWN als de markering van de kunstwandeling (KWR) om de aandacht. Iets meer eenheid zou gewenst zijn.

OM TE LOPEN

www.wandelnetwerknordholland.nl biedt algemene informatie over het wandelpadennetwerk. Hier vind je ook een contactformulier voor evt. vragen en opmerkingen. Voor de routes kun je op de kaart klikken. Kies een startpunt in de lijst rechts of op de overzichtkaart. Vink aan welke routes je getoond wilt hebben. De kaart is te downloaden in PDF-formaat. Scroll naar onderen om de bijbehorende informatie te zien. Al met al een wat omslachtige en niet heel gebruiksvriendelijke procedure. Het wachten is op de routekaart!

Oude Hof

De groene route inmiddels voert mij via slingerpaadjes door het bos, kruist de Eeuwigelaan (beroemd om het verkeersbord 'scheve bomen') en leidt vervolgens over het Wiertdijkje – een van de oude dijkjes, door monniken in de 12 eeuw aangelegd – met uitzicht over de Philisteinse en Damlanderpolder en hun molens. Daar maak ik een uitstapje over een nieuw stukje boerenlandpad om ten slotte langs Het Oude Hof, veelvuldig vereeuwigd door schilders van de Bergense school, terug te keren naar het centrum van Bergen, waar aan het eind van de middag winkelaars en toeristen de cafés hebben opgezocht. Het is stil op straat... ■

Marijke van Steenis

Drie wethouders onthullen het informatiepaneel

Wandelrouteplan Utrecht

een werkverslag

Ingetekend op papier, daarna in het GIS

keerde routes omdat deze een eigenaar hebben, en naar verwachting van een hogere kwaliteit zullen zijn. Aparte kleuren voor verhard en half- en onverhard, en voor bestaand en nieuw. Daarna zijn de nieuwe verbindende routes ontworpen en de "blanke" gebieden voorzien van wandelroutes. Ook kwaliteitsverbeteringen van bestaande wandelroutes zijn aangegeven evenals de belangrijkste bekende infrastructuurknooppunten. Voor veel situaties was toch een verkenning in het veld noodzakelijk. De nieuwe routes die over particulier terrein gaan zijn aangegeven als een globale zoekroute om op voorhand de relatie met de eigenaar niet te belasten. Op deze manier is een kaart verkregen van een provincie dekkend wandelroutenetwerk met globale nieuwe wandelroutes. Een kaart goed voor beleidsvorming, ruimtelijke ordening en als basis voor subsidieverlening en wandelroutecoördinatie (provincie stuurt op hoofdlijnen en legt zelf geen wandelroutes aan). In Zuid-Holland blijkt steeds meer hoeveel waarde zo'n provinciaal vastgestelde wandelroutekaart heeft: wandelroutes, bestaand en nieuw, hebben nu een officiële status waar niemand omheen kan!

Om een idee te krijgen van de omvang, Utrecht was opgedeeld in zeven (AVP) gebieden met een totaal aantal 44 A0 kaarten. Hieraan hebben 10 personen gewerkt. Het ging om ca. 240 bestaande wandelroutes met een lengte van 5460 km (incl. LAW's, etc.) er zijn 243 nieuwe wandelroutes bedacht met een lengte van 1272 km. Het werk is uitgevoerd in de periode oktober 2011 tot en met maart 2012.

Vastlegging in GIS

Na het intekenen van de papieren kaarten door de vrijwilligers zijn deze door een extern bedrijf over gezet in GIS (digitaal Geografisch Informatie Systeem). Door de TeVoet vrijwilligers is dit overname werk gecontroleerd. Dat werk is gereed in augustus 2012. Door de provincie zelf wordt het beleidsplan geschreven en een begroting gemaakt van de indicatieve nieuwe routes. Streven is om het Wandelrouteplan Utrecht eind 2012 / begin 2013 door Provinciale Staten te laten goedkeuren. De tweede fase van het TeVoet werk betreft een eenmalige kwaliteitscontrole van alle bestaande routes door ze ter plekke meter na meter te controleren en de onderhoudssituatie en mogelijke verbeteringen te rapporteren. Dat werk is gepland voor 2013. Onbekend is of dat werk ook doorgang vindt in het huidige tijdsgewicht met reorganisaties en bezuinigingen.

De ambitie in 2011: "Utrecht, de wandelprovincie van Nederland!" Hoe sterk blijken de benen in een nieuw tijdsgewricht van reorganisatie en bezuinigingen? TeVoet Utrecht werkt en waakt.

Augustus 2011, een themanummer van Lopend Vuur geweid aan wandelen in de provincie Utrecht. Veel informatie over wandelen in een landschappelijk fraaie en veelzijdige provincie. In dit artikel gaan we wat dieper in op de werkzaamheden die TeVoet heeft verricht voor de provincie Utrecht.

Wandelagenda 2010 uitgevoerd nu vervolgd

Na het wandelproject Agenda 2010 zijn veel nieuwe wandelroutes gerealiseerd door diverse organisaties. Dit is per regio gedaan. Iedere regio heeft zijn eigen

netwerkje gemaakt. De bekendste liggen op de Heuvelrug met een uniforme markering. Daarnaast zijn er Klompenpaden bijgekomen. Waar het aan ontbreekt, is route samenhang, onderlinge verbindingen en coördinatie. Er wordt een provincie dekkend wandelroutenetwerk gewenst: een beleidsplan met kaart en financiering. Hiervoor benaderde de provinciale wandelcoördinator begin 2011 TeVoet. Redenen zijn o.a. de TeVoet vrijwilligers hebben een grote terreinkennis en kennis van wandelen, zijn betrokken bij hun omgeving en vormen een solide vrijwilligersorganisatie.

Ook had TeVoet al ervaring opgedaan met het maken van een wandelrouteplan in Zuid-Holland.

Na enkele inleidende gesprekken is een plan van aanpak gemaakt, gevolgd door een bestek van de werkzaamheden. Hierna is gezocht naar TeVoet vrijwilligers die wilden meewerken om de klus te klaren. Het lukte niet om voor alle gebieden één of twee personen te vinden. De Gelderse Vallei en Eemland en de Utrechtse Heuvelrug zijn door anderen gedaan, waarbij de TeVoet adviseur wel actief was betrokken.

Inventarisatie van de routes

Allereerst zijn de bestaande gemarkeerde wandelroutes geïnventariseerd, en op grote A0 kaarten schaal 1:10.000 in kleur ingetekend. Gekozen is voor de gemar-

Vergoeding voor TeVoet en voor de vrijwilligers

TeVoet is een belangenvereniging met vrijwilligers en heeft geen commerciële doelstelling. Al te goed is moeders gek, dus wordt een dergelijk kluif werk niet voor niets gedaan. Ten slotte neem je als vereniging en vrijwilligers een stuk verantwoordelijk op je en worden er onkosten gemaakt. Daarom is dit werk aangenomen van de provincie Utrecht voor een vaste prijs met tarieven die het duidelijk maken dat er met vrijwilligers wordt gewerkt. Aan de vrijwilligers is een onkosten vergoeding

verstrek die de belastingdienst toestaat om aan vrijwilligers te vergoeden. Het verschil tussen de opdrachtsom en totaal aan vergoedingen komt ten goede aan de vereniging.

Als projectadviseur, van de leidende TeVoet wandelcoördinator en van de wandelcoördinator van de provincie Utrecht, ben ik er van overtuigd dat de vrijwilligers van TeVoet een solide basis hebben gelegd voor een toekomstig wandelroutenetwerk voor de gehele provincie Utrecht. ■

Frans Meijdam

Kleinschalige bruggetjes blijven

Goed nieuws, eind mei, de 4 TeVoet-leden uit Utrecht en Noord-Holland vielen elkaar digitaal emotioneel in de armen: de Spoorbaan bij Vinkeveen krijgt geen asfalt fietspad!

De hoofdreden van het tegenstemmen in de gemeenteraad was financieel. Het fietspad zou 258.000 euro kosten voor 2,5 km. (inclusief afkopen onderhoud van het Staatsbosbeheer voor 10 jaar). We zullen nooit weten wat we hebben bijgedragen met onze acties in samenwerking met de Wandelplatformen van Noord-, Zuid-Holland, Utrecht en Nemo. De actiewandeling, het inspreken in Gemeenteraads- en Provinciale commissies, de stukken in de regionale en plaatselijke bladen, de

minuten op de regionale TV en Radio. Ons eerste doel was de discussie over het nut van het fietspad in de regio en de gemeenteraad te voeden en te versterken. In de regio was eind 2011 veel ongerustheid ontstaan over het wandelpad op de Spoorbaan. In opdracht van de gemeente verrichtte het Staatsbosbeheer met nogal grof geweld groot groen onderhoud. Hierbij werden bomen gekapt en veel brem weggehaald. Een alarm signaal van één van de bewoners kwam in december via

Nemo bij Te Voet terecht. Al snel vormden de Te Voeters met deze bewoonster (later ook Te Voet lid) een actiecomité. We vergaderden eenmaal, verdeelden de taken en rolden al e-mailend en telefonierend van de ene activiteit in de andere.

Meningsvorming via internet: petitie en bewonersplatform.

De één was erg goed in digitale media en organiseerde een internetpetitie. Deze petitie werd uiteindelijk door 420 mensen ondertekend (350 via de webpagina bij Petities.nl en nog 70 tijdens de actie-wandeling). Ook de bewonersvereniging van de regio bleek een website (www.invinkeveen.nl) te hebben om meningen te peilen, waarop 276 reacties verschenen vol

ongeloof en frustratie met de kaalslag in emotionele bewoordingen (16% was voor het fietspad). Beide hebben we op schrift aangeboden aan de wethouder.

Actiewandeling

Anderen organiseerden een ouderwetse actiewandeling op 29 januari. Ongeveer 90 mensen liepen mee bij heerlijk zonnig koud weer. Een actiewandeling geeft extra kansen om de pers te benaderen en zo in het nieuws te komen en meer mensen te informeren. De landelijke pers vond het niet interessant, maar regionaal des te meer: AD, RTV Utrecht (tv en radio), de lokale Meerbode. Ze reageerden allemaal en vroegen om interviews. Bij RTV Utrecht betekende dat voor één van ons 2 uur rondlopen samen met de wethouder voor 2 minuten op het lokale nieuws. Eén van de Te Voet leden is snel met het toetsenbord en voedde de lokale Meerbode met

Onze vorige secretaris wordt behangen met poster

Historie

De Spoorbaan bij Vinkeveen heeft een lange Te Voet historie. Gesteund door andere betrokken organisaties heeft wandelaarsvereniging TeVoet zich in de periode 2000-2003 veel moeite getroost om de oude spoorbaan bij Vinkeveen opengesteld te krijgen voor gebruik door wandelaars. Bij Staatsbosbeheer, beheerder van de aangrenzende gebieden, bestond toen weerzin tegen publiek gebruik door fietsers en brommers. Het zal menigeen verbazen, maar TeVoet Noord Holland plaatste zelf de noodzakelijke voetbrug over de Veldwetering en de overeenkomst die wij toen op verzoek van de gemeente afsloten met de eigenaar betrof toegankelijkheid uitsluitend voor wandelaars.

kant en klare stukjes, die ze dankbaar plaatsten.

Gemeenteraad(commisseries)

Het besluit zou al heel snel (halverwege februari) in de gemeenteraad genomen worden, werd eerst meegedeeld. Dat betekende veel werk in korte tijd en de actiewandeling op korte termijn. Uiteindelijk duurde het nog een paar maanden en uitgebreide voorlichting en inspraakrondes. Ruim tijd om bij lokale politici te polsen hoe de vlag erbij hing bij de verschillende partijen. Er volgde een inloopavond, twee commissievergaderingen en twee gemeenteraadsvergaderingen. En wij maar weer op pad naar het gemeentehuis in Mijdrecht. Financieel bleek het fietspad gesteund te worden door de Provincie Utrecht met 100.000 euro. We konden onze oren niet geloven. Op naar de provinciale commissie om in te spreken op de provinciale visie op recreatie. Een mooie plek om onze zorgen over fietspadisering ook daar aan de orde te stellen. Ook de provinciale politici waren stomverbaasd over de subsidie van 100.000 euro voor 2,5 km. fietspad.

Wat waren onze argumenten tegen

Uit onze brieven en inspraakreacties: "Wij vrezen dat het plan onvoldoende doordacht is en zien het aanleggen van een fietspad over dit wandelpad als een kostbare vorm (€ 258.000) van natuur- en kapitaalvernietiging. Wij roepen de gemeenteraad op, de plannen te heroverwegen en de aanleg van het fietspad niet uit te voeren. De enige investering die echt nodig blijkt, is een goede onderhoudsbeurt van het bruggetje over de Veldwetering. Door te fietspadiseren maakt men het pad onaantrekkelijker voor wandelaars. Het karakter en de belevenis van het pad zal worden aangetast. De wandelaar verliest het primaat op het pad aan de (brom) fietser. Het wandelpad wordt veel gebruikt. Weer of geen weer, in onze vrije tijd

komen wij er bijna altijd mensen tegen. Als wandelpad vertegenwoordigt de 4 kilometer tussen Wilnis en Demmeriksekade 60 minuten recreatieplezier, tegen amper 15 minuten als fietspad. 60 minuten hoogwaardige wandelrecreatie opofferen voor 15 minuten fietsrecreatie lijkt ons een operatie met negatief rendement. Een fietspad over de spoordijk zou nauwelijks utilitaire doeleinden dienen. Daarom gaat het om een zuiver recreatie-economische afweging. Gezien de verhoudingen zou fietspadisering te rechtvaardigen zijn als het belang van fietsers zo veel (40/10 = 4x) groter is dan dat van wandelaars. Uit recreatieonderzoek blijkt echter dat wandelen de belangrijkste vorm van buitenrecreatie betreft. De participatiegraad is hoger en er wordt meer tijd aan besteed."

Het fietspad bleek goed voor de vogels

Langzaam aan werd het plaatje helder. Het fietspad diende veel doelen. Er was in 2011 gewerkt aan een convenant in het gebied, waaraan ook natuurorganisaties hadden meegedaan. De weidevogels hebben in het broedseizoen last van roofvogels in de bomen. Bomen, die hoog gegroeid zijn in de tijd dat er geen trein meer rijdt. De gemeente Ronde Venen heeft een pot met 630.000 euro voor fietspaden, die ze niet leeg krijgen. Niemand wil een fietspad over zijn land of wil alleen voor veel geld land verkopen. Staatsbosbeheer wil de Spoordijk wel onderhouden, maar heeft er geen geld voor. Kortom een drievoudige win-win situatie: aan de Spoorbaan kan het fietspadbudget worden besteed, terwijl tegelijk een natuurdoel wordt gediend met veel achterstallig onderhoud en voor 10 jaar onderhoud afbetaald. Iedereen dacht blij te zijn, maar toen kwamen de protesten van wandelaars en liefhebbers van de bomen en de brom en al de kleine fauna hierin. ■

*Ineke Thierauf, Fred Triep,
Renée van der Haar, Joke Fraymann*

Vijftien jaar Wandelcafé Arnhem

Op 6 april 1997 opende Wandelcafé Arnhem voor het eerst zijn deuren, op initiatief van TeVoet Gelderland, samen met Nivon Arnhem en Bezoekerscentrum Sonsbeek, waar ook de start plaatsvond.

Henk van Uitert, een van de makers van het toen verse Maarten van Rossumpad, vertelde over de totstandkoming daarvan en nam vervolgens de deelnemers mee voor een wandeling over dat pad vanuit het bezoekerscentrum. Dat centrum, aan de rand van park Sonsbeek en vlak bij station en bushaltes, is tot de huidige dag thuishonk en uitvalsbasis. En al even lang staat de formule van het wandelcafé overeind: een inleiding, gevolgd door een wandeling van 10 à 15 kilometer, zes maal per jaar op zondag.

De inleiding heeft met wandelen te maken, vaak in relatie met de wandeling die volgt. Het kan gaan over wandeluitrusting, wandelroutes, wandelbestemmingen of wandelervaringen, maar ook over natuur en cultuur, voor zover te voet bereikbaar vanuit Sonsbeek. De ligging van Arnhem op de grens tussen Veluwe en Rivierengebied maakt een grote variatie mogelijk. En soms wordt er onderweg zelfs poëzie

voorgedragen of gezongen. Maar alles te voet.

Wat stond er bijvoorbeeld dit lustrumjaar tot nu toe op het programma?

- Beelden op stand, inleiding en wandeling met de auteur van het gelijknamige boek over kunst in de openbare ruimte in en om Arnhem;
- Schrijverspad Veluwezoom, inleiding door de auteur van de mooie gelijknamige gids voor een wandeling langs de Veluwezoom met veel aandacht voor de vele schrijvers en dichters die hier woonden en werkten, wandeling met voordracht onderweg;
- Arnheems Rivierenlandschap: dijken, uiterwaarden, wielen, vogels, historie rond de Nederrijn, korte inleiding, lange lentewandeling;
- Wandelpad Ecoduct Wolfhezerheide, wandeling via het ecoduct van Arnhem naar Wolfheze, met toelichting onderweg vanuit het bij de realisatie van het

pad betrokken Wandeloverleg Gelderland.

Bos- en parkwachter, faunabeheerder, buitensportzaak, reisboekhandel, beeldend kunstenaar, auteur, vertegenwoordiger van gemeente, provincie, Rijkswaterstaat, zij en vele anderen waren als inleider te gast in Wandelcafé Arnhem. En niet te vergeten de wandelaars uit eigen kring met verhalen en beelden over – vaak verre – wandelreizen.

Wandelbelangen

Natuurlijk komen ook de belangen van de wandelaar aan de orde. Zo trok een wandelcafé over eventuele bebouwing van het uiterwaardenpark Meinerswijk grote belangstelling, met veel protest uit de wandelhoek tegen het, later geschrapte, project. En een inleiding door de projectleider van Park Lingezege, een geplande grote groene zone tussen Arnhem en Nijmegen, leidde tot actieve inbreng in dat project vanuit Wandeloverleg Gelderland. Wandelcafé Arnhem wordt nu georganiseerd door Jan Altena namens TeVoet, Eva Hupkes namens Nivon en Jeroen Voskuilen, directeur van Bezoekerscentrum Sonsbeek. Met veel plezier, en na zoveel tijd nog altijd in staat om nieuwe, boeiende onderwerpen te vinden. Vijf jaar gelden kreeg het tweede lustrum een feestelijk tintje, mede door de gelukwensen en de feesttaart die burgemeester Pauline Krikke kwam aanbieden. Het derde lustrum wordt niet gevierd, maar het plezier en het enthousiasme is er niet minder om. ■

Jan Altena

Thuishonk van het wandelcafé

Nieuw streekpad De Brabantse Wal geopend

Over een plankier door het Molendal

Op vrijdag 15 juni 2012 is de nieuwe gids van het streekpad De Brabantse Wal gepresenteerd. Het streekpad Brabantse Wal loopt zoveel mogelijk op en langs de steilranden van de Brabantse Wal.

Het pad maakt een eclips en verbindt o.a. Steenberg in het noorden met Wouwse Plantage, Huijbergen, Putte, Woensdrecht en Bergen op Zoom met elkaar. Er is een aanlooproute vanaf het station van Bergen op Zoom.

Initiator van het pad is Rob Franssen, o.a. bestuurslid van Wandelnet, die in deze regio woont en zich afvroeg waarom er in deze regio geen streekpad was. Hij heeft zelf de route bedacht en is toen meer mensen erbij gaan betrekken. In zijn openingstoespraak gaf Rob aan dat in zijn jeugd er veel terreinen in en rond zijn woonplaats Bergen op Zoom niet toegankelijk waren, omdat ze een militaire bestemming hadden of omdat het particulier eigendom waren. De route loopt nu over deze terreinen, die nu wel toegankelijk zijn geworden.

Opening van de route

Het pad werd officieel geopend door de wethouders van de betrokken gemeentes, die samenwerken in de streekorganisatie Brabantse Wal en door Hella van der Wijst, de presentatrice van het KRO programma De Wandeling. Dit geschiedde door de onthulling van een wegwijzer op het Beursplein waarin verschillende routes zijn opgenomen in het centrum van Bergen op Zoom. Daarna is vanaf het Beursplein de aanlooproute gelopen naar de eclips. Als aanlooproute niet onaardig, eerst door de oude stad, daarna over een oud exercitieterrain, wat nu een ruim park is, maar je loopt uiteraard ook door de buitenwijken van Bergen op Zoom om het buitengebied te bereiken. Daarna werd door het dal van de Molenbeek gelopen, waarna bij bezoekerscentrum Kraaijberg de route werd verlaten en hier het glas werd geheven.

Kwaliteit van de route

De route is 112 kilometer lang. TeVoet was uiteraard benieuwd hoeveel procent van de route onverhard was. Rob Franssen gaf aan dat hij het percentage onverhard schatte op 60 %. Er is een grote sectie verhard rond Steenberg (de naam zegt het al...). Als je deze sectie niet zou meerekenen, zou het percentage naar zijn zeggen wel eens op 80 % kunnen uitkomen. Er is bij Steenberg deelswijze een goed alternatief voorhanden, zijnde het Floris V pad. Wat een mooie extra is in het gidsje, is dat de verschillende andere LAW's die in het gebied lopen, als variant in de gids

zijn opgenomen, dus ook het Floris V pad bij Steenberg. Door de opname van deze LAW's (er lopen er 6 rond Bergen op Zoom) wordt het gidsje al een soort wandelnetwerk in dit gebied.

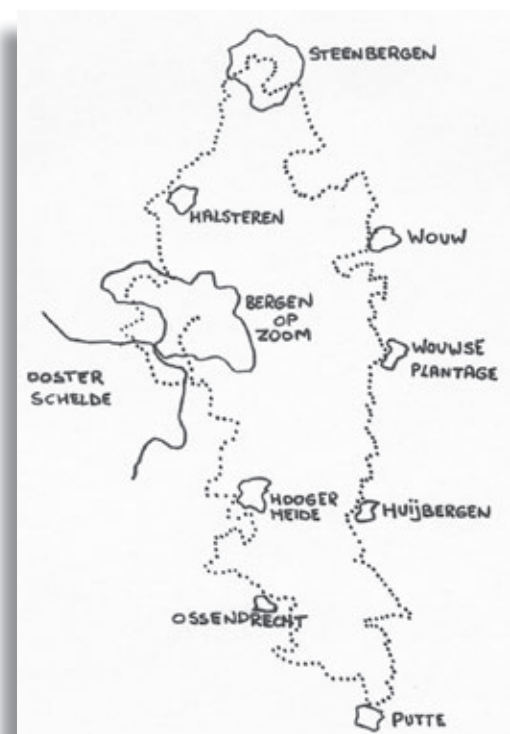
Deze varianten leveren nog eens 68 kilometer wandelplezier op.

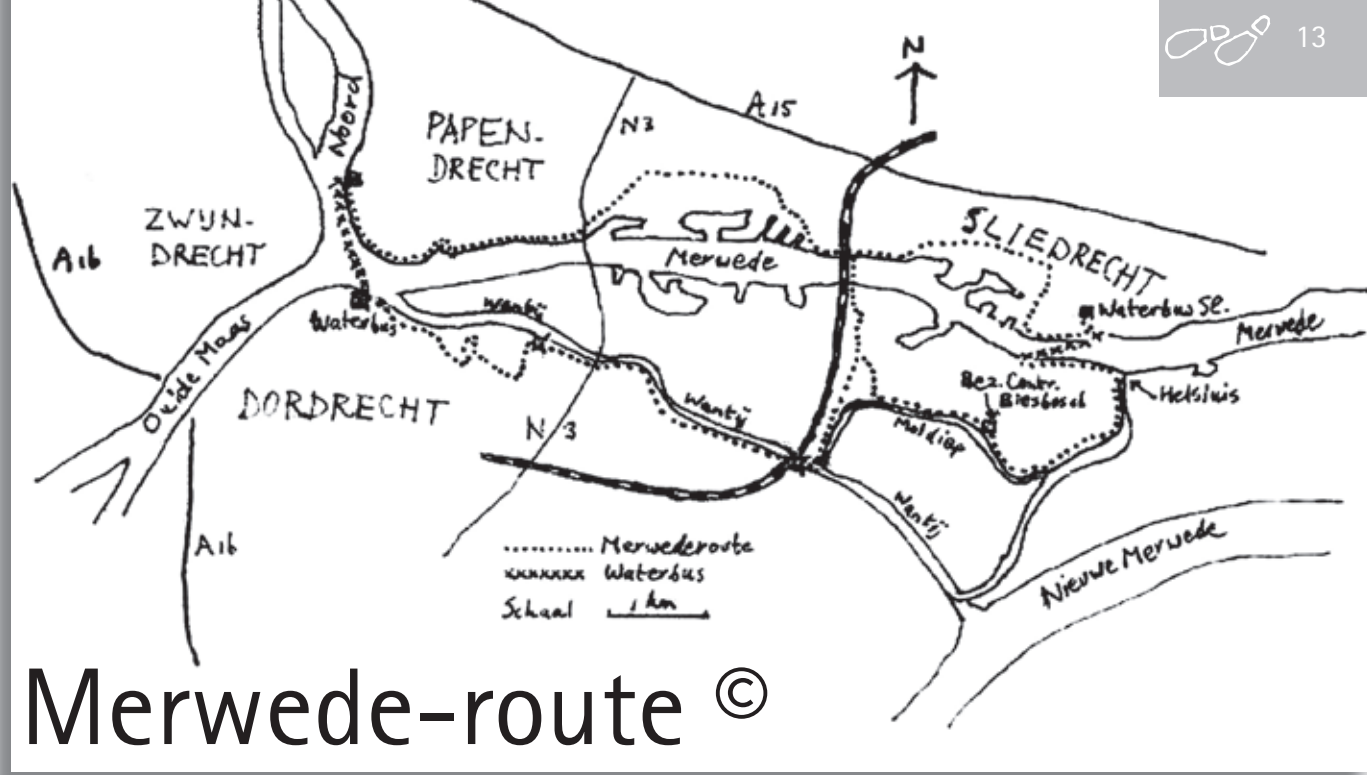
Streekpad Brabantse Wal is een uitgave van Wandelnet en te bestellen via www.wandelnet.nl of verkrijgbaar in de gespecialiseerde boekhandel. ISBN nummer is 978-90-71068-00-3 voor een prijs van euro 16,90. Adressen voor overnachting voor meerdaagse tochten zijn te vinden op de pagina van de Brabantse Wal op www.wandelnet.nl. De route is zoals alle streekpaden gemarkeerd met de kleuren geel rood. ■

Rien van den Berg

De aanlooproute door historisch Bergen op Zoom

Merwede-route ©

Wat is er mooier dan langs onze grote rivieren te lopen? Hoe mooi dit is, wordt in Eruit gelicht op de laatste pagina met foto's zichtbaar gemaakt. Hier de beschrijving van deze wandeling.

Tussen Dordrecht en Sliedrecht loopt deze wandelroute, heen noordelijk van de Merwede, terug zuidelijk. Als startpunt wordt Dordrecht genomen, en wel de steiger van de Waterbus bij het Papendrechtse Veer

(Riedijkhaven aan de Merwedekade). Neem daar de Waterbus naar Rotterdam en stap uit bij de eerste halte, Papendrecht West-eind. Volg vandaar de Merwededijk tot helemaal in Sliedrecht. Neem daar de Waterbus richting Dordrecht en stap uit bij de eerste halte, Biesbosch, en wandel vandaar over dijken in het Biesbosch/Wantijgebied tot het startpunt in Dordrecht. De route is 22 km lang, waarvan 58% over dijken, en 61% langs het water, 46% is onverhard (gras, houtsnippers, schelpen). Het is mogelijk om de route te bekorten tot 14,5 km, door niet bij Sliedrecht over te varen, maar vóór Sliedrecht via het

fietspad van de spoorbrug (Baanhoekbrug) over te steken. De route wordt beschreven 'met de klok mee'!

Van Dordrecht tot Sliedrecht
Het eerste deel van de route tot aan de verkeersbrug over de Merwede is bijzonder omdat je voortdurend uitzicht hebt op de rivier. En het meest bijzonder is het eerste stuk waar je ook nog uitkijkt op het prachtige waterfront van de stad Dordrecht.

- Neem de Waterbus richting Rotterdam (halfuurdienst www.waterbus.nl) en

De Merwede bij Papendrecht

stap uit bij de eerste halte Papendrecht Westeind. Hier begint de wandeling.

- Na de veerstijger rechtsaf dijk op, eventueel over gras in de berm.
- Na huis nr 183, dijk naar rechts volgen.
- Voor Fokkerloods en voor rood kunstwerk dijk aanhouden op breed asfalt voetpad, prachtig uitzicht op rivierdriesprong en Dordts waterfront.
- Op Merwehoofd (flats) rechtdoor rivier volgen.
- Bij Grand Café Willaerts en Veerdam rechtdoor naar jachthaven en om haven heenlopen (Pontonnierspad) tot je weer bij de rivier bent.
- Rivier volgen, over gras of over asfalt, langs bunkerstation, na flat links naar beneden over woonerf rechts aanhouden tot op verkeersweg op dijk.
- Vóór kerkje graspad op dijk nemen, onder grote verkeersbrug door, na nr. 47, eerste voetpad rechts.

Het tweede deel, tot aan de spoorbrug voor Sliedrecht duikt de route noodgedwongen het land in; de Merwedeeoever is hier geheel bezet met scheepswerven, bedrijven en kantoren. De Tiendweg Oost is een vriendelijk weggetje met moestuinen en achterkanten van dijkhuizen. Het daaropvolgende dijktraject is rustig met veel oorspronkelijke dijkbebouwing.

- Verkeersweg op dijk oversteken, ca 30 m naar beneden, dan rechts pad langs achterkant huizen volgen.

- Waar voetpad eindigt, links naar beneden, na 30 m rechts, pad achter huizen vervolgen.
- Na Marianne Hoeve bij stoplichten brede verkeersweg oversteken.
- Direct na oversteek rechtsaf (Tjalk).
- Eerste weg rechts (Tiendweg Oost), weggetje onder langs dijk volgen.
- Einde Tiendweg rechtsaf dijk op, daar linksaf, dijk volgen.
- Op breed kruispunt met BP station oversteken en dijk volgen tot bij Merwede. Aldaar mooi uitzichtpunt met bankjes. Onder spoorbrug cafetaria "De Spoorbrug".
- Bij spoorbrug (Baanhoekbrug) is het mogelijk de wandeling te bekorten tot in totaal 14,5 km. Ga onder de spoorbrug door, sla linksaf, neem na 100 m de opgang naar de spoorbrug en steek de rivier over. Ga door bij vetgedrukte tekst verderop.

Na de spoorbrug voor Sliedrecht is een kort traject van ca 1 km met uitzicht op de rivier, daarna volgt de route de oude rivierdijk Sliedrecht in. Een rustige weg met veel mooie huizen en huisjes en het Nationaal Baggermuseum(dit/m vr 14-17, za 11-17). Daarna volgt een afwisselend traject door gewone straten, een klein parkje, op weg naar weer de rivieroever, met tenslotte een grandioos pad van ca. 1 km, een platanenlaantje met zicht op de rivier en de beboste overzijde.

Vervolg lange route:

- Voetpad op dijk volgen, bij picknickbankjes verder over verkeersweg, die even later de rivier verlaat en Sliedrecht in gaat.
- Blijf de dijk volgen, mooie oude bebouwing, rechts het baggermuseum, tot het punt waar Molendijk in Kerkbuurt overgaat. Hier rechtsaf (A.W. de Landgraafstraat).
- Na 50 m linksaf over parkeerplaats naar parkje, vóór waterpartij smal paadje rechts om water, dan rechts tot op de dijk, bij huisnr. 37.
- Bij einde straat rechtsaf (verkeersweg met middenberm, Dr. Langeveldplein, muziektent), rechtdoor tot bij rivier (Café Restaurant Bellevue, met tuin aan de rivier).
- Linksaf voetpad langs rivier volgen (Adriaan Volkersingel, bankjes).
- Bij einde kade linksaf (Oosterstraat) naar Veersteiger (uurdienst naar Dordrecht, aan personeel doorgeven dat je bij halte Biesbosch wilt uitstappen).

Van Sliedrecht naar Dordrecht

Tot aan de brug over het Wantij gaat de route nu door een typisch Biesboschland-schap, over smalle dijkjes volg je slingerende krekens en duikt een ruig griendbos in.

- Waterbus vanaf de Sliedrechtse steiger naar steiger Hollandsche Biesbosch (uurdienst)

Graskade langs het Wantij

Geef aan de conducteur aan dat je eruit wil, het is een halte op verzoek. (Je kunt je ook helemaal terug laten varen naar Dordrecht)

- (Je kunt hier 2 km bekorten door vanaf de steiger recht door de bordjes te volgen naar Biesboschcentrum, maar je mist dan wel een mooi pad langs het water met veel riet).
- Bij het aan wal gaan linksaf langs rivier.
- Na ca 200 m links grasdijk volgen tot Helsluis.
- Bij Helsluis om sluiswachterhuis heenlopen en op grasdijk langs water (steeds het water aan de linkerzijde houden) verder lopen tot Biesboschcentrum (bezoekerscentrum en café).
- Voor ingang Biesboschcentrum klinkerweg nemen en na 30 m links fietspad volgen.
- Bij autoweg links fietspad aanhouden; een onverhard voetpad als alternatief slingert om het fietspad heen.
- Bij gebouw Stay Okay (café-restaurant, logies) fietspad vervolgen tot ca 50 m na Stay Okay, linksaf voetpad nemen.
- Na ca 100 m linksaf een smal voetpadje in en dit langs het water vervolgen.
- Links afslaan bij de eerste gelegenheid, recht op een groot hoogspanningsstation af, en linksaf verder gaan op asfalt fietspad langs hoogspanningsmasten.
- Na 2e hoogspanningsmast scherp links voetpad op dijkje op, door draaihek.

Aansluiting verkorte route:

Na oversteken rivier afdalen over fietspad en dat volgen tot verkeersweg, bij ANWB bord Y12767/1, weg oversteken, linksaf, na ca 100 m fietspad naar rechts nemen en vóór de tweede hoogspanningsmast linksaf voetpad op dijkje op, door draaihek.

Vervolg beide routes:

- Bij einde grasdijk linksaf de brug over het Wantij op en na brug rechtsaf fietspad volgen.

Tot Dordrecht volg je nu zoveel mogelijk de dijk van het Wantij, met links de nieuwbouw van Dordrecht en rechts het Wantij; je loopt langs het Wantijpark en langs de mooie tuinen van Villa Augustus, tot weer bij het startpunt met het mooie uitzicht op het drierivierenpunt.

- Na uitzichtkoepel rechts aanhouden onder spoorviaduct door en daarna fietspad op dijk volgen (alternatief: rechts onder aan de dijk over het gras).
- Neem eerste voetpad rechtsaf.
- Na oud gemaalgebouw 50 m vóór dijkhoogte rechtsaf voetpad dat om gemaal heen gaat tot het weer uitkomt op het fietspad.
- Fietspad vervolgen onder snelweg door, fietsbrug over.
- Direct na fietsbrug linksaf dijkje volgen en om Wantijpark heenlopen.

- Bij einde dijkje linksaf asfaltweg op en na 2 bruggen rechtsaf (Dr. Zamenhoflaan).
- Waar straat naar links buigt recht door langs water.
- Bij einde asfaltpaadje rechtsaf en na ca 100 m oversteken recht op ingang Villa Augustus, hotel, restaurant, café, af.
- Bij entree rechtsaf en dan om het grote complex met prachtige tuinen heenlopen (1x rechts, 3x links) tot betonnen brug. Je kunt ook, als de hekken open zijn door de tuin heenlopen naar de andere kant.
- Betonnen brug over en dan rechtsaf parkeerterrein langs water volgen.
- Bij einde parkeerterrein linksaf en na 50 m rechtsaf.
- Tweede straat rechts (Biesboschstraat), naar water.
- Bij water linksaf (Lange Wantijkade).
- Waar Lange Wantijkade linksaf gaat, neem rechts de korte Wantijkade, langs een galerij.
- Na einde galerij waterkant vervolgen (Noorderhoofd, uitzichtpunt, bankjes).
- Brug over en dan rechts naar Waterbussteiger, het startpunt van de wandeling (café-restaurant Papendrechtse Veer).

Michiel van Mourik Broekman

Oude tiendweg bij Papendrecht

Te voet wandelroute van Oude Pekela naar Bourtange in Oost-Groningen

Pekelder diep in Oude Pekela

TeVoet werkt samen met Wandelnet om een wandelverbinding van West Friesland naar Ost Friesland (Duitsland) te realiseren, ooit als Noord Nederland Dwars door het leven gegaan, maar nu gaat het pad het Radboudpad heten. Hier een beschrijving van een deel van de toekomstige route door een van de makers, Ab Wijnberg.

In het zuidelijk deel van oostelijk Groningen bevindt zich het landschap Westerwolde met relatief veel bos en met hier en daar gewelfde dekzandruggen (tangen) en als zodanig is het een geliefd wandel- en fietsgebied. In sommige tangen komt het keileem aan de oppervlakte, zoals bij de Onstwedder Holte, de Tichelberg en de Hasseberg. Verder zijn er enkele stuifzandgebiedjes (voormalige duinen) zoals de Wedderbergen, de Ruige berg, de Kieberg en het Dr. Hommesbos (alle tussen Onstwedde en Vlagtwedde).

Oude Pekela ligt nog net in het veengebied van de veenkoloniën. Het Pekelder bos, aan het begin van de route, ligt al op de zand en grindgronden waar het midden van Westerwolde uit bestaat. Verder oostelijk gekomen loopt de route door het westelijk deel van het Bourtanger Moor (dat zich verder uitstrekt in Duitsland) om bij Bourtange weer op zand te komen.

De route kruist drie belangrijke waterlopen, namelijk het Pekelder hoofddiep, de

Westerwoldse Aa en het B.L. Tijdenskanaal. De autoweg N 368 wordt met behulp van een viaduct overgestoken.

Er liggen ca 80 beschreven wandelroutes in dit gebied, veelal zijn dit rondwandelingen en ook enkele LAW's geven acte de presence namelijk het Noaberpad, Hannekemaaierspad, Grenslandpad en het in ontwikkeling zijnde Radboudpad. Westerwolde is derhalve als het ware bezaaid met routes en onderling is er relatief veel overlap.

Onze beschreven TeVoet wandelroute heeft relatief weinig overlap met de andere routes en wordt te zijner tijd opgenomen in het Radboudpad. De route is ongeveer 27 kilometer lang.

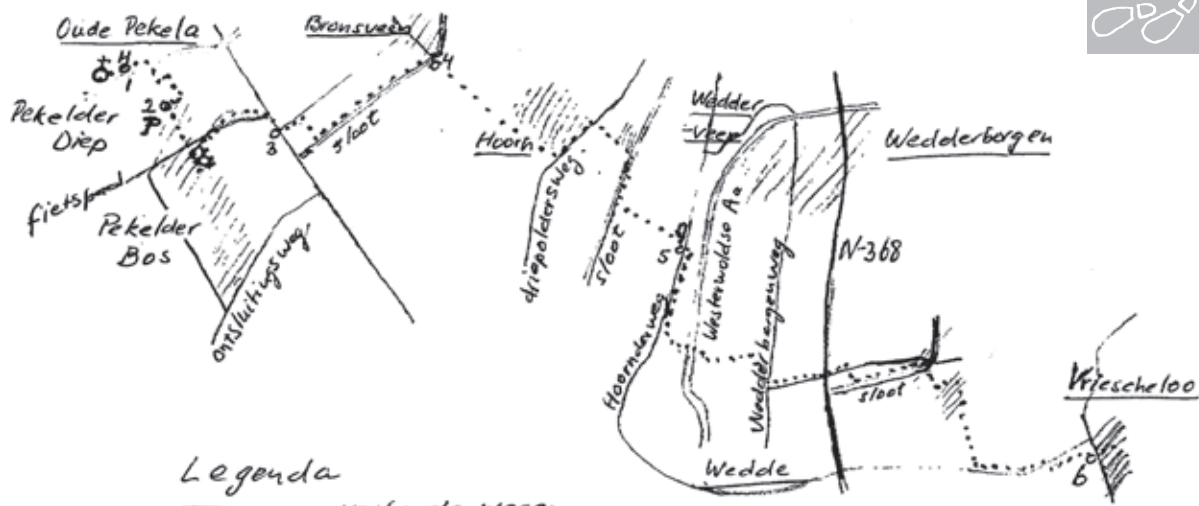
De bebouwde kom van Oude Pekela strekt zich uit over een afstand van ca 5 km aan weerszijden van het Pekelder Diep. Aan de zuidzijde van het dorp is een moderne woonwijk gebouwd met waterpartijen en met meer luxe wooncomfort. De eigenlijke route start hier, busreizigers dienen ca 1 km langs, overigens interessante, bebouwing te lopen om de P van het badstrand te bereiken.

Routeverloop

Het routeverloop is onderverdeeld in acht deelstukken, op de kaartschets zijn deze aangegeven met een cijfer.

1. Start is vanaf een bushalte aan het Pekelder Diep in Oude Pekela dichtbij de R.K. Kerk, vanaf hier ca 1 km wandelen

Legenda

- verharde wegen
 - waterlopen
 - bosgebied
 - plaatsnamen onderstreept
 - wandelroute Te Voet
 - boerderij
- 1:50.000 schaal

- naar een P in Pekela-Zuid, voor hen die met eigen vervoer reizen.
2. Door het Pekelderbos en langs waterpartijen (2 km over bos- en wandelpaden).
3. Door de Feico Clockpolder naar Bronsveen, een idyllische woonbuurt, met veel vrijstaande huizen en boerderijtjes in een bosachtige omgeving (2 km over talud langs sloot).
4. Via de buurtschap Hoorn naar Wedderveen, een lintdorp aan de rand van de Wedderbergen (3 km over karrensporen door agrarisch land).
5. Door de Hoorden meden en Weddermarke naar Vriescheloo (4 km en kruisen van de Westerwoldse A en autoweg N368).
6. Door het Vrieschelooerbos en het Loosterveen (6 km met veel bos op dekzand).
7. Langs de J. Buiskoolweg met fraaie

- begroeiing naar de grens met Duitsland (5 km met verharde weg en fietspad in het Rhederveld) met uitzicht op andere cultuur. Dit deel van Westerwolde is als laatste verveend (omgezet in agrarisch bruikbare grond).
8. Van Neu-England juist over de Duitse grens, (de overijverige wandelaar kan dit streekdorp bezoeken, ca 4 km extra) langs de Rille naar Redoute Bakoven, eindpunt (3km). Van hier is de vesting Bourtange langs verschillende wegen bereikbaar, kortste afstand is 0,5 km.

Bereikbaarheid met OV en overnachtingen

Oude Pekela heeft een uurdienst met Veendam en Winschoten, lijn 10 van Qbuzz, vanaf de halte bij de R.K. Willibrorduskerk (met zeer hoge toren) als volgt lopen naar het startpunt: van de kerk af langs het water van het Diep en via de

Hanekampdraai oversteken, linksaf en de tweede zijstraat Vijverlaan inlopen, na 200 m linksaf over een voetbrug (kijk op de vijvers) en van de draaicirkel rechtsaf de straat (meerkoet) met moderne huizen uitlopen weer terug naar de Vijverlaan en over betegeld pad rechtsaf naar de P van plan Zuid nabij badstrand.

In Bourtange wacht een terras op de vermoeide wandelaar

In Oude Pekela zijn circa drie adressen voor overnachtingen van Vrienden op de Fiets, dit geldt ook voor Vriescheloo, dat ligt ongeveer halverwege. Als men de route niet in een dag wil lopen, dan biedt overnachting in Vriescheloo de mogelijkheid om er twee dagen over te doen en na de aanreis op de eerste dag en voor de terugreis op de tweede dag is er dan veel tijd over voor het bekijken van de diverse plaatsen zoals het centrum van Oude Pekela, het recreatiegebied van de Wedderbergen, Vriescheloo met het interessante bos, het Loosterveen, de begroeiing van de J. Buiskoolweg en de achterliggende waterwijken, de grensplaats Neu England en tenslotte de vesting van Bourtange.

Naar Bourtange rijdt buslijn nr. 11 vanaf Winschoten via Vlagtwedde, de frequentie van deze verbindingen is zeven maal per dag, het ritje duurt 40 min, ook in omgekeerde richting.

Ook in Bourtange kan men gebruik maken van Vrienden op de Fiets, en van diverse horeca adressen voor overnachtingen.

Routeaanduidingen van de deelstukken

1. Zie boven
2. Vanaf de P linksom een begroeiende hoogte en dan de landweg langs het dijklichaam het Pekelder bos in lopen. Kruis een fietspad en na een bosvijver linksaf over bospaadje. Aan einde linksaf over boslaan en naar fietspad en dit verder volgen (rechtsaf). Wordt asfalt, na betonblok over voetpad door plantsoen met waterpartijen. Aan einde rechtsaf Wedderweg.
3. Na 150 m linksaf, na 200 m rechtsaf langs sloot. Op kruising met andere sloot linksaf (water links houden). Na bocht in de sloot voor woning rechtsaf.
4. Over landweg met trekker sporen. Na ca 1 km linksaf Driepolderweg. Tegenover aardgaslocatie rechtsaf naar bosje bij sloot. Rechtsaf en de trekkersporen (sloot aan rechterhand) volgen, 150 m voorbij huis in het veld linksaf wordt landweg.
5. Langs boerderij rechtsaf over fietspad langs Hoornderweg. Na 800 m linksaf over grasweg en brug over Westervoldse Aa, rechtsaf en na 100 m linksaf over voetpad langs greppel, wordt grasweg. Op kruising met soldatenpad rechtdoor over zandweg, op volgende kruising rechtdoor, viaduct oversteken, na de afdaling rechtsaf over grasweg naar sloot, linksaf langs het water en langs bosje, na 400 m op verharde weg rechtsaf, op kruising rechtsaf en

wordt onverharde grasweg. Bij bosje met heuvel grasweg met bomen. Bij verharde weg linksaf, nu bent u in Vriescheloo, bij molen rechtsaf, eerste weg linksaf naar Loosterweg. Tussen huizen rechtdoor het bos in, na twee heideveldjes rechts aanhouden, loopt langs enkele karakteristieke behuizingen, op de Pastorielaan rechtsaf en direct weer linksaf het volgende bos in, na ca 1000 m rechtdoor rechtsaf 2e Loosterlaan, de hoogte afdalend.

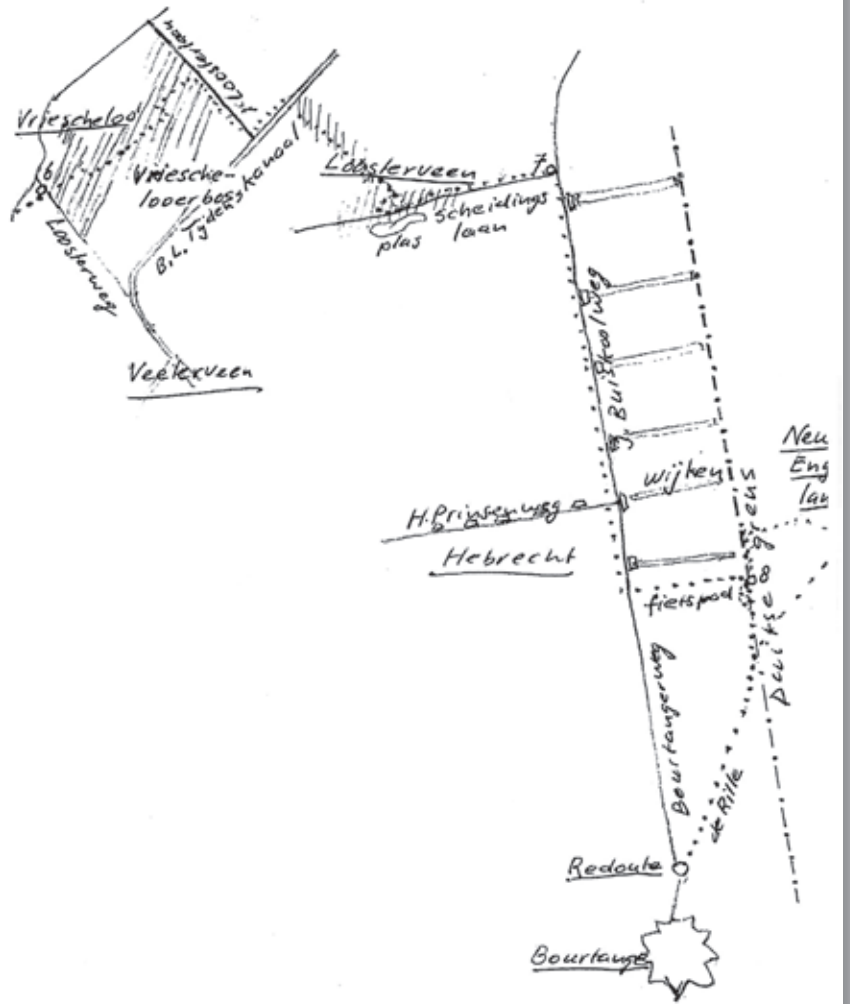
6. Bij het water van het B.L. Tijdenskanaal linksaf, na 400 m rechtsaf brug over en rechtdoor langs het bos en

verderop in het bos de derde Dalweg volgen aan het einde brug over en linksaf. Volg het pad door het bos, op de derde bocht een fraai landhuis. Kruis de Scheidingslaan, aan einde bij sloot linksaf (rechtsaf een leuk meertje om te verpozen). Het bospad komt uit op de genoemde scheidingslaan, rechtsaf, aan het einde rechtsaf de J. Buiskoolweg.

7. Aan deze weg ligt een tiental fraaie boerderijen, de bermten staan vol bomen en struiken en de wandelaar kan uitrusten op bankjes. Achter de erven liggen brede waterwijken, overgebleven van de verving. Na 4 km linksaf over fietspad naar de grens.
8. Rechtsaf en voorbij grenspaal 183/1 rechtsaf over grasweg de Rille langs sloot, de laatste 300 m verhard en komt uit op de aarden wallen van de redoute Bakoven (2 km), het eindpunt van onze TeVoet route.

Linksaf op punt 8 (bij een bosje) en na 800 m rechtsaf over landweg met bomen, op kruising rechtdoor komt u op de dorpsstraat van Neu-England. Rechtsaf gaande bereikt u na 1500 m weer de Nederlandse grens bij grenspaal 183. ■

Ab Wijnberg

Pekelder diep in Oude Pekela

Voetpad over ecoduct geopend

Een voetgangerspassage over een wildviaduct is in Nederland geen alledaags verschijnsel. Wandeloverleg Gelderland, waarin onder meer TeVoet-leden deelnemen, heeft dan ook met veel plezier en voldoening de opening van het voetpad op het ecoduct Wolfhezerheide over de A50, tussen Wolfheze en Heelsum, begroet.

Het ecoduct is een van de zeven wildpassages over drukke verkeersaders op de Veluwe, door de provincie Gelderland voor het eerst in 2006 gepresenteerd in het Schetsboek Ecoducten Veluwe. Het is gebouwd in het kader van het project verbreding van de A50 van vier naar zes rijstroken. Het verbindt twee delen van een natuurgebied die destijds door de aanleg van de snelweg werden gescheiden.

Barrière ook voor wandelaars geslecht

Wandeloverleg Gelderland ziet als één van zijn belangrijkste taken het voorkomen en waar mogelijk slechten van barrières door verkeers- en spoorwegen. In dat kader

paste bestudering van het Schetsboek en het aanmerken van het viaduct over de A50 als gewenste oversteekplaats voor wandelaars. De wens daartoe werd schriftelijk en mondeling ter kennis gebracht van Rijkswaterstaat Oost-Nederland en de provincie. Daaruit resulteerde overleg van de provincie met andere betrokkenen, waaronder de gemeente Renkum, ook voorstander. Uitkomst: wel een oversteek, maar over een aparte brug, om het wild niet te storen.

Helaas, na jaren van rekenen en touwtrekken, en van vriendelijke doch hardnekkige aansporingen door het Wandeloverleg, daarin gesteund door Wandelnet, bleek dat

te duur. Er werd alsnog gekozen voor een wandelpad op het ecoduct, van de wildpassage gescheiden door een wand met kijkgaten. De opening vond uiteindelijk plaats in mei jl., tegelijk met de overdracht van het ecoduct door Rijkswaterstaat aan Natuurmonumenten. Samen met hun vertegenwoordigers verrichtte Jan Altena namens Wandelnet en Wandeloverleg Gelderland de officiële opening van het wandelpad.

De nieuwe oversteek is een grote aanwinst voor dit redelijk dicht bewoonde en druk bezochte gebied. Hij maakt aantrekkelijke nieuwe korte en langere rondwandelingen mogelijk. Het tracé van langeafstands- en streekpaden kan op termijn profiteren. En al tijdens de opening was de markering zichtbaar van het nieuwe vijftien kilometer lange klompenpad Molenbeeksepad, dat via het ecoduct de mooie dalen van de Molenbeek en de Heelsumse Beek verbindt. ■

Jan Altena

De Hertogen achterna

Limbourg plein: alleen voor het einde?

Het Hertog Limburgpad voert je door bossen en beekdalen, via holle wegen en grazige weiden langs kerken, kastelen en kloosters van Limbourg naar Rolduc en terug.

De band tussen het vestingstadje Limbourg-sur-Vesdre in het zuiden en het Land van Rode in het noorden met Kerkrade en Herzogenrath als kernen is eeuwenoud. Deze band, tegenwoordig weer nieuw leven ingeblazen door internationale regionale samenwerking, vormt de basis voor een rondwandeling van grofweg 140 km in totaal. Het Hertog Limburgpad.

Start en einde

Veel fouter kan je niet beginnen. De clou al in de eerste zinnen weggeven kost geheid lezers, maar ik kan het u niet onthouden, er is iets ernstig fout met deze route. Het is weliswaar de enige fout, maar toch!

Deze rondwandeling eindigt op hetzelfde punt als waar hij begint.

Nu ligt dat voor de hand bij een rondwandeling dus daar

is in principe niets mis mee. Het is de keuze van het punt. Voor begin en eind is gekozen voor Limbourg, het stadje van de hertogen. Wat is daar nou fout aan, hoor ik u denken. Het probleem is dat deze mooie lange afstandswandeling een mooi en beetje teatraal eind verdient. En Limbourg is zeker zo'n mooi en teatraal eindpunt als je uiteindelijk op het eind van etappe 10, uit het dal van de Vesdre de laatste 50 meter omhoog geklommen bent. Nog een klein stukje je weg gebaad door een hellingbosje, de trapjes op langs het door "onze" Willem-Alexander onthulde monument van de wandeling naar links de weg op, nog een haarspeldbocht, dan linksaf over de middeleeuwse mopjes richting kerk, rechts aanhouden met de kassetjes mee nog wat stappen omhoog. En dan ben je er! Op het historisch pleintje van Limbourg!

Een ontdekking, tenminste zo zou het aangevoeld hebben als ik er al niet een keer geweest was bij de start! Dus mijn advies voor u, ontwijk dat smetje op deze wandeling en begin uw wandeling aan de oostkant van het pleintje. Kijk niet om, bewaar tussen al het wandelplezier dat komen gaat het lekkerste tot het eind!

Goed, dat begin dus. De bovenstaande beschrijving van de laatste 100 m van de wandeling is nogal gedetailleerd. De volle 140 km (zie kaartje) hier op diezelfde manier beschrijven gaat de ruimte die ik hier krijg vast te boven. Dat gaat dus niet lukken.

Een wandelroute met een goed wandelboek

Gelukkig hoeft dat ook niet. Want wat is het geval? Dit is niet alleen maar een heerlijke wandelroute, er hoort ook nog een bijzonder goed wandelboek bij. Zonder het boekje is de route volgen sowieso onmogelijk. Er is geen andere bewegwijzering dan de beschrijving in het boekje. Die beschrijving is echter van zodanige kwaliteit dat we op de totale 140 km slechts 5 keer fout liepen. 2 keer daarvan doordat we een aanwijzing over het hoofd zagen en dus rechtdoor liepen waar we af moesten slaan. 2 keer doordat we rechtsaf lazen waar linksaf stond (gelukkig had mijn eega het boekje) en 1 keer doordat een wegwijzer 90 graden gedraaid stond. Concluderend, de routebeschrijving is foutloos en wat ons betreft een absolute aanrader.

Langs de Hohnbach (etappe 2)

De beschrijving neemt je mee langs het pad maar tegelijk ook langs het landschap met daarin de bouwwerken die de hertogen hier en daar oprichtten of gebruikten. Hun landerijen, huizen, kapellen en kerken. Weinig is de schrijvers van dit wandelboekje ontgaan. Voor wie wandelen kilometers maken is, is het misschien raadzaam van tevoren de pure route-informatie te markeren om oponthoud voor het lezen van informatie te voorkomen. Waarschijnlijk ten gevolge van de naadloze integratie van cultuur-, natuur- en route-informatie is de route in slechts een richting beschreven. En al kan een expert exegeet waarschijnlijk ook in omgekeerde richting goed met het boekje uit de voeten, wij hebben, na een enkel experiment, toch maar gekozen voor de door de routebouwers aangehouden richting. Zo hier en daar is er wel de hulp van een enkel schildje, geleverde symbolen of een informatiebord (drielandpunt) maar de route lopen aan de hand van deze hulpmiddelen alleen is onmogelijk.

Nee, het boek is wat ons betreft een must! Beschouw het als

beloning voor de initiatiefnemers van deze route en last but not least de bouwers. Hulde voor hen.

Tien etappes telt de route.

Alle tien leverden ze de mooie wandelervaring die wij kennen uit de 25+ jaren die we al rondwandelen in Voerstreek, Zuid-Limburg en het Land van Herve. De mooiste etappes wat ons betreft vind je tussen Limbourg en Rolduc. Op deze stukken wordt het hier "normale" wandelpalet van holle wegen, doorsteekjes, bosjes, weiden en akkers nog eens verrijkt met lange trajecten met een forse beek (Hohnbach, Wildbach) of klein riviertje (Vesdre/Weser en Geul en Worm) aan je zij. De burchten, versterkte boerderijen, kasteeltjes en kloosters die je op de etappes 1 t/m 5 passeert maken aannemelijk dat we hier langs de ruggengraat van de hertogelijke invloedssfeer lopen. De resterende 5 etappes bevatten misschien niet minder opmerkelijke huizen en buitenplaatsen maar op het stuk tussen Limbourg en Rolduc kost het minder moeite je met wat fantasie een voorbij galopperende Hertog voor te stellen. De 10 etappes variëren qua lengte tussen de 7 en 18 km. Voor de liefhebber zijn sommige gemakkelijk samen te voegen.

Naast de 10 etappes die je helemaal rond brengen bevat het routeboek ook nog 10 z.g. lokale rondjes. Die geven je de gelegenheid nog wat extra te zien van en rond de verschillende etappeplaatsen. Het routeboek bevat uitgebreide informatie over de logies (B&B, hotels) onderweg. De informatie over OV verbindingen is wat summierder. Als kampeerder vanuit 1 kampeerplaats de route middels dagwandelingen lopen is onmogelijk durf ik wel te zeggen. Met meerdere auto's tot je beschikking is dat natuurlijk wel te doen. Als je actieradius zo'n 35 km per dag bedraagt kan je met 2 keer verhuizen een heel eind komen. Detailinformatie met onder meer zo'n opzet vind je elders.

Duizend wandelingen kun je hier maken zeggen wij weleens tegen elkaar als we

OM TE LOPEN

Kamperen en lopen (een voorbeeld)

Camping Hertogenwald, Eupen
Eupen-Limbourg-Eupen (= etappe 1 vv)

Camping Alleleijn, Epen
Camping-Baneheide-Teuven-Camping
(= etappe 7)
Camping-Teuven-Val-Dieu-Aubel-Camping
(= etappe 8)
(auto naar Aubel) Aubel-Henri-Chapelle-Aubel
(= etappe 9 vv)

Camping Hoeve de Gastmolen, Vaals
Camping-Vaals-Wormdal-Rolduc-Veolia lijn 43
naar Vaals (= etappes 4 + 5)
Veolia lijn 43 naar Kerkrade-Baneheide-Veolia lijn
43 naar Vaals (= etappe 6)
Lijn 396 naar Eupen-Kelmis-Vaals (etappes 2 + 3)
Auto naar Dolhain gare, trein naar Welkenraedt,
bus naar Henri-Chapelle-Limbourg (= etappe 10)

weer eens naar ons favoriete wandelplekje vertrekken. Het Hertog Limburgpad heeft daar zeker weer een stel prachtige wandelingen aan toegevoegd!

Met dank aan Ineke, Henri en Mickie die met ons op onderzoek gingen. ■

*Tekst: Corrie en Hein Schouwenaars
Foto's: Henri Zwijnenberg, Ineke Mol,
Corrie en Hein Schouwenaars*

Informatie routeboekje

Hertog Limburgpad
Een lange afstandswandeling door het oude
Hertogdom Limburg door Frits Sprokel
Herdruk: St. Catharinagilde Kerkrade
november 2010
ISBN 978-94-6074-002-2

Bestellen bij Frits Sprokel
Per email: f.sprokel@home.nl of
Telefoon: 045-5455822
Prijs: 15 euro

Een wandeling rondom de Veluwe

In Lopend Vuur van april 2011 stond een korte beschrijving van de wandelgids 'de langste boswandeling van Nederland'. Toen werd al aangekondigd dat er een vervolg zou komen, dat vervolg is er nu. De titel is 'Een wandeling rondom de Veluwe', 'De langste boswandeling van Nederland' is de ondertitel. De eerdere route is volledig in deze gids opgenomen.

Het is een prachtig boekje geworden, het lijkt op de bekende LAW's, maar net even wat speelser en gevarieerder van opzet. Prettig papier ook, dat tegen een paar regendruppels kan. Als je het boek in de handen hebt krijg je zin om op pad te gaan. Naast de mooie foto's staan er blokjes met informatie over bijzonderheden in het landschap en wat we verder onderweg tegenkomen.

Zoals de naam al aangeeft, beschrijft de gids een wandeling globaal rondom het Veluwe massief, waarbij vooral de grens tussen bos en laagland wordt opgezocht, omdat dit de meeste variatie geeft. Soms wordt ervan afgeweken om bedrijfsterreinen of grote woonwijken te ontlopen, of om een speciaal mooi gebied te laten zien. Het gebruik van de gids in de praktijk, andere hulpmiddelen ook gewenst ter oriëntatie.

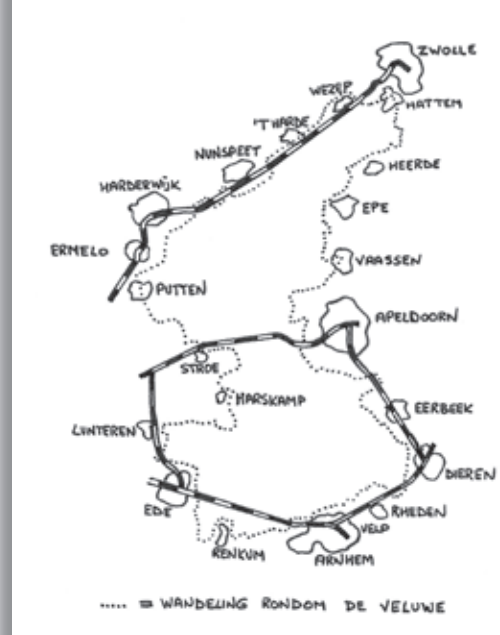
De wandeling is in één richting beschreven. De totale afstand is 280 km, verdeeld over 20 etappes, gemiddeld 14 km, varieert van 22 tot 10 km, zodat er ook genoeg keus is als je kortere etappes wilt lopen. De echt diehards kunnen natuurlijk meerdere etappes combineren. Houd er wel rekening mee dat de aanloop- en aftakroutes naar

het openbaar vervoer niet in de lengte van de etappe zijn opgenomen. Achterin het boek staat veel informatie over horeca en overnachtingsmogelijkheden.

Hoe is de route te lopen

De wandeling begint ten zuiden van Zwolle, in Hattem, loopt langs Heerde, Epe, Vaassen, westelijk om Apeldoorn heen, door Beekbergen, langs Loenen, Eerbeek, buigt voor Dieren naar het westen, gaat over de Posbank, door Arnhem, langs Oosterbeek, net voor Wageningen buigt de route naar het noorden, loopt om Ede heen, door Lunteren, van Otterlo met een bocht via Koowijk naar Stroe, Putten, Ermelo, ten zuiden van Harderwijk langs, naar Nunspeet, 't Harde, Wezep en terug naar Hattem.

De route volgt gedeelten van bestaande LAW's, met soms kleine variaties, eerst het Maarten van Rossumpad, later het Veluwezwerfpad, het Trekvogelpad en het Zuiderzeepad. In de tekst van de route staat dan het markeringssteken van de betreffende route, zodat je zeker weet dat je goed loopt. Op ander gedeelten is dat wat lastiger. De kaarten zijn op de schaal 1: 40.000; dit is voor wandelaars niet

gedetailleerd genoeg, zeker in een bos, terwijl de beschrijving niet altijd eenduidig is, simpelweg omdat er in een bos niet altijd specifieke herkenningspunten zijn. In de beschrijving staan dan wel afstanden vermeld tot het punt waar men weer van richting moet veranderen, maar dat leidde bij mij en mijn medewandelaars niet tot meer duidelijkheid.

Als je met dit boekje gaat wandelen moet je er volgens mij een gedetailleerdere kaart naast hebben, zoals de zeer goede wandelkaarten van 1:25.000 uit de nieuwe serie Trage Paden (uitgegeven door De Noorderzon, in samenwerking met Wolfs Wandelplan).

Ook voor de niet altijd beschreven aanloop- en aftakroutes naar bushalte of station is een gedetailleerde, 1:25.000, kaart onontbeerlijk.

Op de eerste bladzijde van een etappe, steeds de linker pagina, staat de naam van de etappe, de lengte, het startpunt en het eindpunt, altijd een station of een bushalte. Vanaf de bushalte of het station, moet je nog een stuk lopen naar de eigenlijke route.

Het punt waar de route vanaf de vorige etappe verder gaat wordt in de routebeschrijving ook het startpunt genoemd, een beetje verwarrend dus. Hetzelfde geldt voor het eindpunt: er is een einde van de etappe en een eindpunt als OV-punt, die meestal niet samenvallen.

Elke etappe is weer verdeeld in twee, drie of meer stukken, waarvan kaartje en beschrijving handig op naast elkaar liggende bladzijden staan.

De gelopen wandelingen

Ik heb dit voorjaar twee etappes van de wandeling rondom de Veluwe gelopen: etappe 7, Loenen-Dieren en etappe 20, Putten-Hulshorst.

Van Loenen naar Eerbeek is een prachtige

Rustpunt bij Laag Soeren

route, ten zuiden van Loenen door een idyllisch glooiend landschap met akkers, weilanden, stukjes bos en kronkelende weggetjes waarlangs bloeiende bomen. Daarna bos, langs sprengen, een kleine industrie, en weer bos, op het laatst een beetje saai. De Spelerij brengt letterlijk en figuurlijk leven in de brouwerij. Je kunt er als wandelaar wat drinken, zonder entree te hoeven betalen. Het laatste hoogtepunt is de Carolinaberg, waar zoveel paden samen komen, dat je goed moet kijken waar je vandaan kwam om de goede afdaling te nemen.

Van Putten naar Hulshorst weer heel veel bos, waar het soms lastig is de route goed te volgen. Verrassend is dan opeens de weidsheid van het Beekhuizerzand; een groot open gebied, zandverstuiving met aan de randen heide. Vanaf een uitzichtoren heeft men een prachtig zicht op het gebied. Het gebied is in 2004 weer teruggebracht van bosgebied tot echt stuifzandgebied. Het is lange tijd in gebruik geweest als militair oefenterrein, bijzonder dat we hier nu gewoon kunnen rondlopen.

Hoe te bestellen

De gids is uitgegeven door de uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig. Geschreven door Menno Faber en Ad Snelrewaard, volgens de website www.delangsteboswandelingvannederland.nl respectievelijk cartograaf en fotograaf, routemaker en redacteur. ISBN 9789078641223, prijs: €14,95 ■

Annie Jaspers

Activiteitenkalender

Voor de verschillende activiteiten van TeVoet wordt ook verwezen naar de agenda op de website van TeVoet, www.tevoet.nl. De verschijningsdata van Lopend Vuur passen niet altijd met de aankondigingen van wandelingen en activiteiten. In de agenda op de website worden ze alsnog opgenomen.

ZONDAG 26 AUGUSTUS

1 LANGEREIS tocht

De nu al klassieke wandeling in Noord Holland mede georganiseerd door de ijsclub. De tocht waar ons overleden lid Martien Veth één van de initiators was. Details over de tocht te zijner tijd op de website van TeVoet, www.tevoet.nl onder de agenda.

WOENSDAG 5 SEPTEMBER

2 Arum (Kaatsplein) Simmerjûnkuiertes 2012

Op 5 september de laatste Simmerjûnkuiertes van dit jaar. Net als de voorgaande jaren is de deelname leeftijd weer vanaf 12 jaar en kunnen honden meestal niet mee; vooraf aanmelden is niet nodig en alle kuiertes beginnen om 19 uur op de vermelde plek, deelname is gratis, maar wie een kleine bijdrage wil geven moet niet schromen om dat te doen. Willem weet dan gaande de zomer daarvoor een passende bestemming te vinden. Ook in 2012 zal er op de site www.simmerjûnkuiertes.webklik.nl weer een wedstrijd verschijnen waarmee zo'n unieke kaatsbal is te winnen. Informatie daarover kunt u lezen op de site en horen tijdens de kuiertes uit de mond van De Wandelaar.

ZATERDAG 22 SEPTEMBER

3 Overijssel RONDWANDELING, 15 KM

Verzamelen: 10:30 uur, WV Giethoorn, Beulakerweg 114A, 8355AL Giethoorn
Horeca Horeca bij vertrekpunt (Smit, Zuiderpad 58, Giethoorn) en onderweg aanwezig.
Info en opgave: Bert Quist, 0318-572630, lquist@casema.nl

ZATERDAG 13 OKTOBER

4 WANDELING DOOR DE VIJFHEERENLANDEN VAN BRUINE KADE NAAR DONKERE KADE Zijderveld – Leerdam (17 km)

Verzamelen Leerdam station om 10.30 uur, waarna we bus 85 naar Zijderveld nemen. NB busreizigers uit Utrecht kunnen rechtstreeks met lijn 85 naar Zijderveld (Halte Provinciale weg).

Wandeling over (zoveel mogelijk) grasskades door de Vijfheerenlanden, over Bruine -, Molen-, Kooise- en Donkere Kade. Waarschijnlijk horecastop in zorgboerderij.

We maken gebruik van de natuurontwikkeling bij de Molenkade en de ontwikkeling van de Kooise Kade route en het trekpuntje over de Culemborgse Vliet. Opgeven niet nodig.
Info: Rien van den Berg, rien.vanden.berg@online.nl, telefoon 0183 622300 of op de dag zelf 06 12544754.

5 WANDELINGEN GEORGANISEERD DOOR EETCAFE LES DEUX PONTS (KANJER VAN DE DIJK) IN OUDENDIJK NH

Dit eetcafé organiseert vaak korte wandelingen over boerenland of grasdijken in de buurt van het café. Kijk op www.lesdeuxponts.nl voor de verschillende wandelingen. Er wordt een bijdrage voor de wandelingen gevraagd.

OPROEP

Wie wil een recensie schrijven over de nieuwe gids van het Maarten van Rossum pad. Hierbij vooral gekeken naar de verbeterde trajecten, bijvoorbeeld het wandelen door de uiterwaarden van de Betuwe of andere verbeteringen op het gebied van overhard lopen en/of exclusiviteit van de route voor de wandelaar. Meld je bij de redactie als je een bijdrage wilt leveren.

ErUitGelicht

Denkend aan Holland...

De Merwede route

Wat is er mooier dan langs onze grote rivieren te lopen? De weidsheid, de schepen, de luchten..... Zo probeert de Merwede wandelroute tussen Dordrecht en Sliedrecht zoveel mogelijk langs de oevers van de Merwede te lopen. Dat lukt niet overal. Soms zitten er industrieterreinen tussen, soms ook griendbossen. Waar het niet lukt langs de Merwede zijn er aantrekkelijke andere landschappen, zoals oude dijkwegen met hun karakteristieke negentiende eeuwse bebouwing, of een oude tiendweg, of, aan de zuidkant, het landschap van de Biesbosch met dijkjes langs waterlopen of dwars door griendbossen.

